ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук,
доцента кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Колесник Наталії Євгенівни
на дисертаційне дослідження Капустіна Пилипа Руслановича
«Комп'ютерні технології як спосіб синергування образотворчого мистецтва у цифровий простір», представлене на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація галузі знань 02 Культура і мистецтво.
Науковий керівник – Чернявський Костянтин Володимирович,
кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки

Дисертаційне дослідження Капустіна Пилипа Руслановича «Комп'ютерні технології як спосіб синергування образотворчого мистецтва у цифровий простір» присвячене актуальній та перспективній проблемі сучасного мистецтвознавства, пов'язаній із трансформацією образотворчого мистецтва під впливом комп'ютерних і цифрових технологій та формуванням нових моделей взаємодії традиційних і цифрових художніх практик.

Актуальність теми зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, які протягом останніх десятиліть істотно змінили інструментарій митця, способи формотворення, характер художньої комунікації, моделі репрезентації мистецького твору та механізми його сприйняття глядачем. Водночас цифровізація мистецького процесу не призвела до витіснення традиційних художніх практик, а, навпаки, сприяла появі нових форм їх взаємодії, трансформації та переосмислення.

Особливої значущості набуває дослідження синергії традиційних і цифрових художніх практик в українському образотворчому мистецтві кінця XX – початку XXI століття. Автор слушно наголошує, що традиційне та цифрове дедалі більше функціонують як взаємодоповнювальні складові єдиного художнього процесу, а їх взаємодія породжує нову художню якість. Саме комплексне мистецтвознавче осмислення цього явища визначає актуальність обраної теми.

Важливим є й український контекст дослідження, цифрові художні практики набувають особливого значення як засіб репрезентації української культури, осмислення історичної пам'яті, травматичного досвіду та утвердження національної ідентичності. У дисертації простежено, що національна художня

традиція та розвиток цифрових технологій взаємодіють у формуванні специфічної української моделі синергії.

Актуальність дослідження посилюється недостатньою розробленістю саме проблеми синергії традиційних і цифрових художніх практик. Автор обґрунтовано зазначає, що наявні наукові праці переважно зосереджені на окремих аспектах цифрового мистецтва, його історії, технологічних можливостях, інтерактивності, VR/AR, штучному інтелекті та інших напрямах, тоді як специфіка взаємодії традиційного і цифрового та її національні особливості залишаються недостатньо дослідженими.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації кафедри живопису Харківської державної академії дизайну і мистецтв за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі синергії традиційних та цифрових художніх практик в українському образотворчому мистецтві кінця XX – початку XXI століття. Для її досягнення автором сформульовано взаємопов'язані завдання, спрямовані на аналіз історіографії, уточнення понятійно-категоріального апарату, дослідження генези цифрового мистецтва, виявлення трансформацій художніх практик, визначення змін естетичних критеріїв і рецепції, розроблення типології форм синергії та встановлення її національної специфіки.

Отже, з огляду на актуальність, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість, а також недостатній рівень комплексного мистецтвознавчого опрацювання проблеми, тема дисертаційного дослідження Капустіна П. Р. є своєчасною та вагомою для сучасного українського мистецтвознавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Аналіз змісту дисертації, анотації та наукових публікацій Капустіна Пилипа Руслановича засвідчує належний рівень обґрунтованості основних наукових положень, висновків і результатів дослідження, їх відповідність поставленій меті та визначеним завданням.

Достовірність отриманих результатів забезпечується чітким визначенням об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, логічно вибудуваною структурою роботи, ґрунтовною джерельною базою та використанням комплексу взаємопов'язаних загальнонаукових і спеціальних мистецтвознавчих методів.

Методологічну основу дослідження становлять методи історичного та системного аналізу, компаративний метод, типологізація, емпіричні методи, case study, а також спеціальні мистецтвознавчі методи – образно-стилістичний, формальний, іконологічний, алгоритмічний аналіз, мистецтвознавче моделювання та медіаархеологія. Така методологічна комплексність відповідає

міждисциплінарному характеру досліджуваного феномену та дала змогу розглянути цифрове мистецтво не лише як технологічне явище, а як складну систему художніх, культурних та соціальних взаємодій.

Позитивної оцінки заслуговує значна джерельна база дисертації, яка охоплює праці українських і зарубіжних дослідників цифрового мистецтва, нових медіа, комп'ютерних технологій, мистецтвознавства та сучасних художніх практик. Автор здійснює послідовний аналіз наукової думки, простежує розвиток цифрового мистецтва у світовому та українському контекстах і на цій основі визначає недостатньо досліджені аспекти проблеми.

Структура дисертації є логічною та цілісною. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Перший розділ присвячено теоретико-методологічним засадам дослідження; у другому розділі розглянуто цифрове мистецтво в контексті сучасного образотворчого мистецтва; третій розділ зосереджений на гібридних художніх практиках українських митців, типології форм синергії та визначенні її національної специфіки.

Особливої уваги заслуговує мистецтвознавчий аналіз значного масиву творів українських митців кінця XX – початку XXI століття. Ілюстративний матеріал не лише доповнює текст дисертації, а й виконує доказову функцію, уможливлюючи конкретизацію запропонованої автором типології синергії.

Таким чином, наукові положення та висновки дисертації мають належне теоретичне підґрунтя, базуються на комплексному опрацюванні джерел і мистецького матеріалу та є достатньо аргументованими.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться у дисертації

До найбільш вагомих наукових результатів дисертаційного дослідження Капустіна Пилипа Руслановича слід віднести:

– комплексне мистецтвознавче дослідження синергії традиційних і цифрових художніх практик в образотворчому мистецтві України кінця XX – початку XXI століття;

– сформульоване авторське визначення поняття «синергія традиційних і цифрових художніх практик» як форми взаємодії традиційних і цифрових практик, що зі збереженням їхньої автономії породжує нову художню якість, недосяжну для кожної з них окремо;

– систематизацію та аналіз значного масиву творів українських митців, що репрезентують різні форми взаємодії традиційного та цифрового;

– розроблення типології форм синергії традиційних і цифрових художніх практик, що включає пластичну, концептуальну та середовищну синергію;

– визначення особливостей практичної реалізації запропонованих типів синергії у творчості українських митців;

– виявлення національної специфіки української моделі синергії традиційних і цифрових художніх практик;

– визначення основних чинників формування цієї специфіки, серед яких інституційна модель становлення цифрового мистецтва, соціально-політичний контекст, орнаментально-декоративна традиція українського народного мистецтва та формування індивідуальних авторських стратегій синергії. Важливим науковим здобутком є також простеження еволюції цифрового мистецтва та виокремлення чотирьох етапів його розвитку, що дозволило автору співвіднести технологічні зміни з трансформаціями художнього мислення, інструментарію та способів репрезентації мистецьких творів.

Заслуговує на увагу дослідження змін естетичних критеріїв та механізмів рецепції творів мистецтва в цифрову епоху. Автор виокремлює глітч, піксельну та постцифрову естетику, а також інтерактивність та імерсивність як явища, що впливають на сучасне розуміння художньої цінності та роль глядача.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Дисертаційне дослідження Капустіна Пилипа Руслановича має вагоме значення для сучасного мистецтвознавства, теорії образотворчого мистецтва, історії цифрового мистецтва та дослідження нових художніх практик.

Наукова цінність роботи полягає насамперед у концептуалізації феномену синергії традиційних і цифрових художніх практик як самостійного предмета мистецтвознавчого аналізу. Запропонована автором типологія дозволяє систематизувати різноманітні форми взаємодії традиційного та цифрового в сучасному мистецтві та створює підґрунтя для подальших досліджень гібридних художніх практик.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання положень і висновків дисертації в подальших мистецтвознавчих дослідженнях цифрового мистецтва, під час розроблення лекційних курсів, навчальних програм і методичних матеріалів з історії та теорії сучасного мистецтва.

Матеріали дослідження можуть бути корисними для діяльності музеїв, галерей, фестивалів сучасного мистецтва, кураторських проєктів, а також для художників, які працюють на перетині традиційних і цифрових медіа. Сам автор визначає можливість використання результатів у подальших дослідженнях цифрового мистецтва, освітньому процесі та мистецькій інституційній практиці.

Позитивно слід оцінити й апробацію результатів дослідження. Основні положення дисертації представлені на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях, а результати дослідження опубліковані у фахових наукових виданнях України та іноземному науковому періодичному виданні.

Важливою складовою апробації є також участь автора у міжнародних мистецьких виставках та проєктах цифрового мистецтва, що засвідчує практичне залучення дисертанта до досліджуваного художнього середовища.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Структура дисертації Капустіна Пилипа Руслановича є логічною, послідовною та відповідає визначеній меті й поставленим завданням.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» здійснено історіографічний аналіз проблеми, визначено джерельну базу, обґрунтовано методологію та уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження.

Другий розділ «Цифрове мистецтво в контексті сучасного образотворчого мистецтва: світовий досвід та українські практики» присвячено генезі й еволюції цифрового мистецтва, трансформації художніх практик під впливом цифрових технологій, а також змінам естетичних критеріїв і рецепції творів мистецтва в цифровому середовищі.

У третьому розділі «Гібридні художні практики українських митців: техніки, інструменти та творчі стратегії» розроблено типологію форм синергії традиційних і цифрових художніх практик, проаналізовано особливості їх реалізації у творчості українських митців та визначено національну специфіку цього явища.

Загальні висновки дисертації є логічними, узагальнюють основні результати проведеного дослідження та відповідають його меті, завданням і положенням наукової новизни.

Важливо відзначити і значний обсяг ілюстративного матеріалу, що містить приклади творів українських митців, які автор класифікує відповідно до запропонованих типів синергії. Це посилює доказовість мистецтвознавчого аналізу та забезпечує наочність основних положень дисертації.

Основні результати дослідження достатньо повно представлені в наукових публікаціях здобувача, що підтверджує завершеність дисертаційної роботи та належний рівень апробації її результатів.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Попри вагомі теоретичні та практичні результати дисертаційного дослідження Капустіна Пилипа Руслановича, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання, які мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер.

1. Назва дисертації акцентує увагу на «комп'ютерних технологіях як способі синергування образотворчого мистецтва у цифровий простір», водночас фактичний зміст дослідження є ширшим і значною мірою зосереджений на феномені синергії традиційних і цифрових художніх практик. У зв'язку з цим було б доцільно більш виразно обґрунтувати співвідношення понять «комп'ютерні технології», «цифрові художні практики» та «цифрове мистецтво» як категорій, що формують концептуальне поле дослідження.

2. Запропонована типологія синергії – пластична, концептуальна та середовищна – є одним із найбільш вагомих результатів роботи. Водночас дискусійним залишається питання можливості чіткого розмежування окремих

типів у тих мистецьких творах, де одночасно проявляються декілька форм синергії. Автор зазначає, що типи можуть поєднуватися в межах одного твору, однак один із них є домінуючим. Доцільним видається подальше розроблення критеріїв визначення домінантного типу синергії.

3. У дисертації ґрунтовно розглянуто розвиток цифрового мистецтва у світовому та українському контекстах. Водночас порівняльний аналіз української моделі синергії з аналогічними процесами в мистецтві інших країн міг би бути дещо ширшим, що дозволило б ще виразніше окреслити специфіку саме українського досвіду.

4. Значна увага приділена сучасним технологіям, зокрема штучному інтелекту, NFT, VR/AR та цифровим платформам. З огляду на надзвичайно швидку динаміку розвитку цих технологій, перспективним видається поглиблення мистецтвознавчого аналізу проблем авторства, автентичності, оригінальності та межі авторського контролю у творах, створених із використанням генеративного штучного інтелекту.

5. Автор переконливо обґрунтовує значення української орнаментально-декоративної традиції у формуванні національної специфіки синергії. Водночас перспективним напрямом подальших досліджень могло б стати детальніше простеження трансформації конкретних традиційних художніх мотивів і принципів композиції у цифровому середовищі.

Висловлені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження, його наукової новизни, теоретичної та практичної значущості. Навпаки, вони визначають перспективні напрями подальшого розвитку започаткованої автором наукової проблематики.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. Аналіз дисертації, анотації та наукових публікацій Капустіна Пилипа Руслановича дає підстави для висновку, що дисертаційне дослідження «Комп'ютерні технології як спосіб синергування образотворчого мистецтва у цифровий простір» є самостійною, завершеною науковою працею, у якій отримано нові, науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення для сучасного мистецтвознавства.

Дисертація вирізняється актуальністю теми, науковою новизною, ґрунтовністю мистецтвознавчого аналізу, значною джерельною та ілюстративною базою, логічністю структури й практичною спрямованістю.

Особливо вагомими є авторське визначення поняття «синергія традиційних і цифрових художніх практик», розроблення типології її форм, систематизація художніх практик українських митців та визначення національної специфіки синергії традиційного і цифрового в українському образотворчому мистецтві.

Основні положення, висновки та результати дослідження є достатньо обґрунтованими, відповідають поставленій меті та завданням, мають належну апробацію та відображені у наукових публікаціях здобувача.

Вважаємо, що дисертаційна робота Капустіна Пилипа Руслановича «Комп'ютерні технології як спосіб синергування образотворчого мистецтва у цифровий простір» відповідає науковому профілю спеціальності 023 – «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого Постановою КМУ від 26 березня 2016 року № 261 (зі змінами і 11 доповненням від 19.05.2023 № 502) і Постанові Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 року №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.20 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». Робота виконана на високому рівні із дотриманням принципів академічної доброчесності та є самостійним і завершеним науковим дослідженням, у якому отримані науково обґрунтовані результати, а її автор Капустін Пилип Русланович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Офіційний опонент:
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
та дизайну Житомирського державного
університету імені Івана Франка Наталія КОЛЕСНИК

ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів Житомирського
державного університету
імені Івана ФРАНКА

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ВІДДІЛ КАДРІВ
і.к.02125208
Україна